

KITARTÁS

A „KITARTÁS“ KÖLCSÖNÖSEN SEGÉLYEZŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET HIVATALOS LAPJA

→ MEGJELENIK MINDEN HÓ 1-ÉN. ←

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VII. Baross-tér 17.
II. emelet 19.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
TURTSÁNYI VILMOS.

A »Kitartás« egyesület alapszabályait
a nmélt. m. kir. belügyminiszterium
49.452/902. szám alatt hagyta jóvá.

A vonatkísérők mozgalma.

A »Vasut« című hetilap 24-ik számában Ligeti kartársunk cikket közölt a vonatkísérők jelenlegi mozgalmáról, melyben állást foglal az ellen, hogy a vonatkísérőknek utazási díjazása a kilométerrendszer szerint számítassék, mert szerinte az órarendszer (nem pedig mint ő helytelenül mondja: óradíjzás) jobb.

Mielőtt a cikk tartalmára rátérnék, olvasóink tájékoztatására megemlítem, hogy a vonatkísérőknek f. évi június hó 6-án megtartott értekezlete a kilométerrendszerrel kombinált órarendszert fogadta el kiinduló alapnak és Ligeti ur órarendszer indítványát azzal a kijelentéssel vonta vissza, hogy a vita folyamán ő is a kombinált rendszer helyességéről győződött meg.

Ezt előre kellett bocsájtanom azért, hogy olvasóink tiszta képet alkothassanak maguknak az említett fejtegetés komolyságáról.

Ligeti ur cikkének a bevezetése máris úgy tűnik fel, mintha vádolni akarná a vonatkísérőket azzal, hogy többet kérnek, mint ami — a mai viszonyokat szem előtt tartva — jogosan megilletné őket. Azt mondja ugyanis, hogy „a vonatkísérők nemcsak nagyobb darabka kenyeret, hanem melléje húst is kérnek, kérik pedig azt nem is a maguk, mint inkább gyermekeik és családjuk számára.“

A vonatkísérők — szerinte — a kilométerpénzeket azért kapják, hogy utiköltségeiket fedezzék belőle, nem pedig azért, hogy a családnak is juttassanak belőle. Teszik pedig ezt azért, mert alig van vonatkísérő, kinek törzsfizetése levonásmentes volna.

Ez utóbbi igaz. Én azonban ebből mást következtetek mint cikkíró kartársam. Erre én azt mondom, hogy a vonatkísérőknek a törzsfizetése oly alacsony, hogy abból családát a mai viszonyok között még nélkülözések

árán sem lehet eltartani, és ezért juttat a családapá a kilométerpénzből családjának is, magától elvonva a legszükségesebbet. Ha tehát bárki is a kilométerpénzeket megosztja családjával, annak egyedüli oka csakis az, ami fent mondva lett.

De a dolog nem egészen így áll. Sok esetben a vonatkísérő nemcsak nem oszt meg semmit családjával, hanem még törzsfizetésének egy részét is magára fordítja, mert a mai kilométerpénz elégtelen még arra is, hogy kizárólag az ő személyének szükségleteit fedezze. Ligeti ur okoskodása valószínűleg onnét indul ki, hogy a vonatkísérők rendszerint a kilométerpénzek felvételekor fedezik egyik-másik házi szükségletüket. Arra azonban nem gondolt, hogy ezen utiköltségeket *utólagosan* fizetik, ami pedig *előzetesen* is kell, a mire a törzsfizetésnek kell előlegeznie.

Aki Ligeti ur cikkének ezt a részét elolvasta, nem is hinné, hogy ő maga is nagyon kívánja azt a darabka húst, a mit kollegáinak szemére vet. Csakhogy ő azt másképp akarja mert meggondolta magát a legutóbbi értekezlet óta. Támadja a kombinált rendszert, mert az szerinte bizonyos helyi érdekeknek nem felel meg. Érdemleges vitába azonban nem bocsájtkozom vele, mert az általa felhozattakból nem lehet tiszta képet alkotni arról a mit ő akar. Ha ő tisztában lett volna azzal, hogy az ő rendszere jó, akkor a június 6-iki értekezleten nem járult volna a többség felfogásához és nagyon különösnek találom azt a megjegyzését, hogy a kombinált rendszert csak azért fogadták el, mert *tulnyomóan fővárosi kartársak voltak az értekezleten.*

Vád akar ez lenni talán, hogy ezek a kartársak a többiek érdekének mellőzésével csak a saját érdekeiket tartották szem előtt? Ugy látszik, hogy igen, mert a közlemény további része épen csak a helyi érdekeket

állítja egymással szembe, de azt is rosszul, mert saját magát czáfolja velük.

Miután szerinte és helyesen a kilométerpénzek csakis az utiköltségek fedezésére szolgálnak és a hosszabb utakon levő vonatvezető mindenestre többet költ, mint az, aki »nyulfarknyi« vonalakon jár, tehát annak több is kell mint ennek. Mig ez reggel, délben és este családja körében van, ott élkezik és alszik, tehát rendkívüli kiadásai nincsenek, addig a hosszú uton levőnek ellátása pénzbe kerül, ezt tehát jogosan követelheti legalább is abban a mértékben vissza, a milyenek az ő tényleges kiadásai.

Milyen igazságnak gondolja Ligeti ur azt az „első alapelvet“, mely szerint a hosszú vonalakon is csak annyit szabad keresni, mint a »nyulfarknyi« vonalakon? Ha ez a célja az ő órarendszerének, akkor épen ő az, aki helyi érdekeknek akarja a közérdeket alárendelni, a mibe azonban egy vonatkisértő sem fog beleegyezni.

Legfurcsább azonban Ligeti urnak ugynevezett „második alapelve“. Azon aggódik ugyanis, hogy a felsőbbség nem fogja kiismerni magát a komplikált elszámolásokban. Ligeti urnak ne fájjon az igazgatóság feje, az nélküle is fog magán segíteni. Ha a kombinált rendszer a vonatkisértők érdekeinek megfelel, akkor, ha még oly bonyodalmas volna, — de nem az — mindenkinek mellette kell lenni. Az nem érv, hogy az órarendszer a legegyszerűbb és nem kell hozzá 1600 forintos fizetésű tisztviselőkből álló ügyosztály. Ahol jogos igények kielégítéséről van szó, ott akár tíz ügyosztályt is be kell rendezni, ha másképp nem lehet azokat kielégíteni. Tán a felsőbbségnél akar ezzel a kijelentésével Ligeti ur érdemeket szerezni? Lehet, de akkor kár volt a továbbiakban meg gondolatlanul azt hangoztatni, hogy „a menetrend vagy menetfordulók *fejnélküli* összeállítása következtében egy-egy végállomáson 12—18 órahosszat vár visszatérő vonatjára“. Ligeti urnak ez a kijelentése alaposan leronthatja elébb szerzett érdemeit, mert legalább is ő nincs hivatva arra, hogy ilyen bírálatot mondjon saját felsőbbségéről.

Mi azt elhisszük, hogy a miskolcziak többször értekeztek a dologban és a maguk érdekeit szem előtt tartva jobbat nem találtak az órarendszernél, de az már nem hihető a miskolczi vonatkisértőkről, hogy ők a saját érdeküket és nem a közérdeket tartják szem előtt.

»Ennél a kérdésnél sem egyes vonalak, sem egyes állomások, sem pedig egyes üzlet-

vezetőségek specziális érdekei nem jöhetnek tekintetbe, hanem, ami mindenkire igazságos üdvös és méltányos leend«, mondja Ligeti ur, *akkor hát miért cselekszik másképp?! V.*

EGYESÜLETI ÜGYEK.

Az egyesület tagjait megillető kedvezmények:

Az alapszabályokban meghatározott feltételek mellett az egyesületi tagok a következő kedvezményekben részesülnek:

1. Minden tag halálesetre a Dordrecht életbiztosító társaságnál van biztosítva azon összegre, mely őt az alapszabályok értelmében megillette. Ha a tag bármely okból baleset ellen már nem biztosítható, a baleset folytán beállott halál esetére is megkapja a kötvényben biztosított összeget.

2. Minden tag 60 éves koráig a „Providentia“ általános biztosító társaságnál baleset ellen van biztosítva, még pedig:

a) baleset folytán bekövetkező halál esetén 2000 korona erejéig,

b) baleset folytán beállott teljes vagy részleges munkaképtelenség esetén a tag 2000 korona arányában meghatározott százalék szerinti összeg erejéig.

Minden baleset, annak megtörténte után legkésőbb 24 óra alatt, az egyesületnek okvetlenül bejelentendő

3. A tag törvényes nevének elhalálása esetén az alapszabályszerű segélyben részesül.

4. A tag 15 évi tagsága idejének letelte után, ha 5^{ik} életévét betöltötte, életbiztosítási kötvényére 100 koronáig terjedhető kölcsönt kap a »Kitartás Takaré- és Hitelszövetkezet«-től.

5. Minden tag a belépéstől kezdve ugy peres mint perenkívüli ügyekben az egyesület ügyészége által díjtalanul képviseltetik.

6. Az egyesület havi közlönye minden tagnak már a belépéstől kezdve díjtalanul megküldetik.

Segélyezések kimutatása.

Halálozási segélyek:

Lapunk 6. sz. kimutatott segélyösszeg K 124,425.—

Balesetsegélyek:

Lapunk 6. sz. kimutatott segélyösszeg K 33,361.26

Munkásvédelem.

A jelenkor óriási ipari fejlettsége fontos feladatokat állított a társadalom és a törvényhozás elé, amelyeknek bölcs megoldásától függ a társadalom békéje és a jóléte. A feladat nagy általánosságban a következő: a munkaadó és munkás között felmerülő érdekellentéteket akként szabályozni illetőleg eloszlatni, hogy ugy az illetőknek mint egyéneknek magánjóléte, mint pedig az egyének jóléte által a belőlük álló társadalomnak, a köznek jóléte is biztosítva legyen.

A társadalom egyesekből áll, a társadalom életének sejtjei az egyes existenciák; a mennyire biztosítva van az egyesek jóléte, annyira van biztosítva a társadalom jóléte. Mihelyt az egyesek biztos létele valamely társadalomban fenyegetve van, avagy ki sem fejlődhetik, a társadalom rázkódtatásoknak van kitéve, amely rázkódtatások vagy a társadalmi fejlődés jobb irányba terelődését vagy a társadalom bukását eredményezik. Mivel pedig egy oly rázkódtatás, mely egy társadalom bukását vonja maga után, az emberiségnek óriási áldozataiba kerül, keresni kell a módot, amelyen a jobb utra terelődés a békesség jegyében elérhető. Mindazok a megoldások, vagy megoldási törekvések, amelyek az újabb korig felmerültek: az u. n. patriarchalizmusban gyökereznek. Értjük ezen a munkaadó és munkás közötti viszony olyan formáját, amelyben a két fél egymással körülbelül úgy érintkezik, mintha egy tágabb családba tartoznának. A családi jellegből következik, hogy itt az elbárás vezérlői a méltányosság, a tisztesség és a kölcsönös megbecsülés voltak. Állandó veszélye volt azonban a patriarchalizmusnak, hogy a lelkiismeretlen munkaadónak tág tere volt a zsarnokoskodásra. Ez ellen épen csak lelkiismereti tilalom állott fenn s aki a munkásaival való bánásban túl helyezkedett a lelkiismeret korlátain, ellenállás és lakolás nélkül üzhette visszaéléseit. Megjegyzendő továbbá, hogy ez a családi jellegű munkaviszony a kisipar ölen született meg. Midőn a nagypiaczok kifejlődésével a kisipar tért vesztett, azzal próbálta és próbálja is helyzetét ideiglenesen még megtartani, hogy ezt a családi jellegű munkaviszonyt visszaélésekre használja fel s a tér elvesztéseért így igyekszik némi kárpótlást szerezni. Ugy állunk tehát, hogy ma már ez a rendszer nem felel meg az egyesek és a társadalom jólétének. Nem felel meg ott sem, ahol létrejött t. i. a kisiparban, még kevésbé a nagyiparban. A kisipari munkarendszer virágkorában ugyanis a termelő lakosság számos kisebb-nagyobb ipari család-ra oszlott. A rendszer egyik fő jellemvonása a közvetlen érintkezés és az egy sorban való dolgozás lévén, a munkaadó, ha az átlagos értelemben vett lelkiismeretes ember volt, nem követett el visszaéléseket, mert munkásaival fizikai és szellemi értelemben együtt működött, s így a munka nehézségeit velük együtt átérezte. Ma azonban a nagyipari műhelyekben, a gyárakban a munkás és a munkaadó között a viszony épen nem közvetlen, érintkezés közöttük a régi értelemben nincs is, így tehát a munkaadó agyából eltűnt az a fogalom, amelyik a legtöbb kisiparosban *annak idején* megvolt, hogy t. i. az ő munkása tulajdonképpen az ő *munkatársa*. (Azért mondjuk, hogy »annak idején«, mert ma már a kisiparban is a nagyipari elvek honosodtak meg.) Ily körülmények között a nagyiparos cselekvéséből legtöbbször hiányzik a *belátás, a méltányosság*, ellenben a főmozgatója az *önérdek* lesz. Ha a dolgok természetes fejlődése nem volna is ilyen, ha a nagyipar terén is kifejlődne a családi elbánás, akkor sem szabadna ezt *egyedül* elégségesnek tartanunk a társadalmi jólét biztosítására. Valamely gyár több ezernyi munkásának jólétét nem szabad csak attól függővé tennünk, hogy a gyár gazdája vagy igazgatója humánus ember-e vagy sem. Valami más rendszert kell tehát teremteni, amely az új fejlődés közepette, a nagyipari munkarendszerben biztosítja a társadalom

jólétét. Különösen fontos ez a feladat hazánkban, hol a nagyipar fejlődése teljesen új s oly hirtelen, hogy a megfelelő újabb munkarendszer még nem képződhetett ki, ami az ipari és társadalmi viszonyok egészséges alakulását sajnálatosan akadályozza. Az önérdek burjánja igen elhatalmasodott s megfojtással fenyegeti a társadalmi jólét vetését. A feladat megoldása egyre sürgősebbé válik, mert az elégedetlenség napról-napra fokozódik. Előző számban fejtegettük a feladat egyik megoldási módját, a *szervezkedést*, mint amely a munkásság eszköze a maga jólétének biztosítására. Ez a munkásságnak, mint a társadalom egyik osztályának fegyvere a maga jólétének biztosítására; ámde a munkás és munkaadó között folyó vita a társadalom legfontosabb tevékenységére a jóságok előállítására és e tevékenység jutalmazására vonatkozik, ami nyilvánvalóan a legfontosabb közérdek. Így tehát egyrészt a munkásosztálynak mint gyöngébb félnek, másfelől pedig a közérdeknek megvédése czímen sorompóba szólíthatjuk itt az államot az igazságos megoldás létesítésére. Intézkedéseket várunk ez irányban az államtól, amelyek összesége egy rendszert adjon, oly rendszert, amelylyel biztosítva legyen a javak czélszerű termelése és a jövedelem igazságos elosztása és ezzel a társadalom jóléte.

Az idevágó intézkedéseket egyszóval »munkásvédelem« néven szokták emlegetni. A név nem épen szerencsés, mert tulajdonképpen a munkásság önérzetét sérti és azt a feltevést kelti, hogy a munkások a törvényhozás részéről a társadalom egyéb osztályainak rovására kiváltságos védelemben részesülnek. Lényegében azonban e védelem a munkások révén az egész társadalomra vonatkozik. A munkásviszonyok azok a területek, amelyeken a bajok fészkelnek, itt van tehát helye az óvóintézkedéseknek.

A nagyipari fejlődést nyomon kísérő veszedelmeket először Angliában vették észre. Mivel Angliában a nagyipar sokkal előbb fejlődött, mint Európa többi országaiban, a veszedelmek is hamarabb mutatkoztak s így a veszedelmek elhárítására tett törvényhozási intézkedésekre is az első példát Anglia adta meg. A többi államok közül különösen Németország válik ki az ugynevezett szociális törvényhozás terén.

Mikor Angliában a gyáripár körében elharpózott visszaéléseknek nyomára jöttek, akkor már azok a visszaélések oly sűrűk és oly súlyosak voltak, hogy leplezetlen föltárásuk valósággal megdöbbentette az angol nemzetet. A legégetőbb bajok a munkaidő, a munkahelyiség és a munkáslakások körül mutatkoztak s így törvényhozási intézkedések elsősorban ez irányban történtek. A munkabér, munkaszerződés terén felmerült bajok már nem voltak oly eleven hatással az emberi szivekre, mint például azon tény, hogy egyes gyárosok munkásaikat nemi különbség nélkül földalatti lyukakba zsúfolták össze, ahol a nedvességtől és az ártalmas kigözölgésektől folytonosan nyavalyákban szenvedtek. A bérviszonyok rendezését az állam Angliában is, másutt is, a közvetlenül érdekelt felekre, a munkaadóra és munkásra bízta, s csak a legújabb korban tett a bérviszonyok szabályozására némi, s csak közvetett intézkedéseket. Igaz, hogy Anglia oly munkásságot nevelt, amelyet nem igen kell féltetni a munkaadóval szemben folyó harcban, de azért, ha az állam szabná meg itt is az általános feltételeket,

simábban menne a megoldás és sok erőfecsérléstől kimélődnék meg úgy a munkás mint a munkaadó.

Az intézkedések, mint említettem, elsősorban a munkahelyiségek rendezését czélozták. E czélból intézkedni kell, hogy a helyiségek megfelelő világításban, kellő mennyiségű és tiszta levegőben részesüljenek. Gondoskodva legyen az esetleg fejlődő egészségtelen gázok és gőzök, porrészecskék gyors és teljes eltávolításáról. A jó egészség követelményei közé tartozik még a kellőszámu és tisztántartott öltöző és tisztálkodó helyiség és fürdő. Mindezek az intézkedések a betegségek elkerülését czélozzák. A balesetek elhárítása végett szükséges a gépek és szerelvényeiknek minden veszélyt kizáró elhelyezése és egyéb megfelelő berendezések.

A másik fontos csoportja az intézkedéseknek a törvényes rendelkezések azon része amely a munkaidőt szabályozza. Valaha, még nem is olyan régen, a korlátlan gazdasági szabadság korában, azt az elvet vallották (természetesen csak a munkaadók), hogy mindenkinek jogában áll tetszése szerint bárhol, bármikor és bármennyit dolgoztatni. Ha a neki tessző munkára és munkaidőre munkásokat kap, senkinek sincs oka ebbe beleavatkozni. Csakhogy nyilvánvaló, hogy a munka piacán a munkáját kínáló munkás sokkal gyöngébb fél, mint a munkát vásárló munkaadó s így sokszor a napi megélhetés gondjaitól sarkalt földhözragadt munkás kénytelen oly feltételekkel is munkát vállalni, a mely feltételek elfogadása mintegy részleges öngyilkosságnak minősíthető. Mi itt a törvényhozás feladata? Az, hogy a munkásnak a megélhetést biztosítsa anélkül, hogy oly súlyos feltételekkel legyen kénytelen munkába állani, mint a tulságos hosszú munkanap, megfelelő pihenő nélküli éjjeli munka avagy rendes munkanap, de a közönségesnél sokkal súlyosabb munkában eltöltve. Azt mondtuk, hogy a törvényhozásnak gondoskodnia kell arról, hogy a munkásnak megélhetése biztosítva legyen, de a megélhetésen nem csak a mindennapi kenyeret értjük, hanem azt is, hogy a munkásnak a munkában elfáradt testét felüdítő szórakozásra és értelmiségét növelő művelődésre is jusson ideje. Nem is szólva arról hogy a munkásnak arra is kell biztosítani időt, hogy családjával és a közügyekkel is foglalkozhassék. Határozott munkaidőt, olyat, amely minden egyes szakmának megfelel, megállapítani a törvénynek nem lehet, hanem az illető szakmák s az általános gazdasági élet fejlettsége szerint ki kell szabni egy maximumot, a melyen túl dolgoztatni egyáltalában ne lehessen és e maximumon alul kiszabni az egyes szakmákra a megfelelő rendes munkanapot. Nem szabad feledni, hogy a törvény idevágó intézkedéseinek nevelő czélzattal is kell birniok s a munkás osztályt fel kell világosítaniok saját érdekeikről az esetben, midőn ezeket szem elől látszának téveszteni. Mert tegyük fel, hogy egy munkás nem kénytelenségből »órázik« kellelénél hosszabb ideig a napi munkaidőn túl, hanem takarékosági, pénzügyi hajlamból, nem kell-e így esetben utját állni annak, hogy a munkás erejét tulfeszítve időnek előtte megrokkanjon? Így esetben a törvény, a mely a munkást a vállalkozó kapzsisága ellen védi, védeni fogja most a munkást saját elvakultsága ellen. A törvénynek a munkaidő szabályozására vonatkozó rendelkezései között föltétlenül ott legyen a vasárnapi munkaszünet, a maga igazi mi-

voltában, teljesen és korlátlanul; legfeljebb olyan üzemek kivételével, a melyeknél az abbanhagyás pótolhatatlan veszteségeket okozna. De itt is csak az üzemben tartásra kell szoritkozni a munkának, nem pedig a rendes napi termelésre. Cseppet sem tartoznak ezek közé a folytonosságot követelő üzemek közé nézetünk szerint a korcsmák és kávéházak, velük ellentétben pedig sajnosan tapasztaljuk a vasárnapi munkaszünetnek a könyvtárakra való kiterjesztését. Amazok a nép romlását segítik elő, emezek pedig a nemzetek szellemi tőkét gyarapítják. Sajnos, hogy a legtöbb állam az italméresi jövedék kedvéért ily tág teret enged az alkohol pusztításának. Még sajnosabb az, hogy e tényből az derül ki, hogy ma még a legtöbb állam különálló dolgoknak tekinti a nép jólétét és az állam jólétét, holott az utóbbi csak az előbbiből folyhat. A vasárnapi munkaszünetnek ugyszólván minden üdvösségnevelő hatását elmossa a korcsmák szeszarádata.

A munkaidő szabályozása mellett a munkabérekre korhatárt kell megállapítani, nehogy a zsenge korban levő gyermekek dologra alkalmaztatván testi fejlődésükben elmaradjanak. A gyermekmunka olesóságánál fogva a vállalkozókra nézve igen csábító, különösen olyan munkaágakban, ahol a végzett munka minősége nem fontos, éppen azért kell itt igen erős rendszabályokat hozni. Különbséget kell azonban tenni itt ipari és mezőgazdasági munka között; ez utóbbiban a munka többnyire a szabadban folyván, nem olyan fenyegető az ifju szervezetre mint a gyáripárban, azért itt a korhatár lejjebb szállítható. S tényleg látjuk is, hogy a legtöbb kiscgazda igen korán munkához szoktatja gyermekét anélkül, hogy ez a gyermek fejlődésének ártana.

Mindezek a kívánatos rendelkezések a munka általános feltételeire vonatkoznak. A mi a munka célját, eredményét illeti, t. i. a munkabért, arra nézve az újabb korban a törvényhozások nem intézkedtek, annak megállapítását, mint magánügyletet teljesen a munkaadóra és munkásra bízták, mint két magánszerződő félre. A szerződés megkötésénél azonban a gyáros gazdaságilag előnyösebb helyzeténél fogva a munkás rovására jogosulatlan hasznét szerez s így a munkás nem nyeri el munkája teljes bérét, hanem csak részleges kárpótlást nyer fáradságáért és egyéb áldozataiért. Mivel itt a munkást az állam ereje teljesen védelem nélkül hagyta, magának kellett sarkára állnia érdekeinek megvédelmezése végett. A munkásság a bér és egyéb munkaviszonyok rendezése céljából rálépett a szervezkedés útjára s ezuton teljesen a maga erejéből bámulatos eredményeket ért el. Hogy mennyire nem fogta fel az állam és a társadalom azt, hogy a bérviszony szabályozása a munkásvédelem egyik legfőbb ága, mutatja az, hogy sokáig az állam teljes erejével szembeszállt a munkások szervezkedésével s a társadalommal együtt felforgatóknak tekintette a szervezkedőket. A szervezkedéssel szemben néha jogosult némi szemrehányás, akkor t. i. a mikor elvesztve szem elől legfőbb célját: a munkásviznyok gazdasági rendezését, egyéb czélok után törekszik és így az erőket szétforgácsolja, de a felforgatás vádjával illetni a szervezkedést, nem egyéb mint alaptalan rémlátás. A szervezkedés legszebb előhaladást tett Angliában, a hol a munkásság munkásegyletekben u. n. trade union (trädunion)-ok-

ban tömörül. Ezek az egyletek szervezik a munkapiacot, gondoskodnak a munkakereslet és kínálat összhangba hozataláról s így a bérviszonyok lehetőleg legkedvezőbb alakulásáról. Egy-egy szakma egy-egy szervezetbe tömörülve az összes szakmabeli munkások nevében irányítja a béralakulásokat s így a legnagyobb gyár tulajdonosával szemben is mint egyenrangú fél állhat ki. A kötött szerződéseknek mindkét részről való pontos megtartására felügyel s megvédelmezi a munkások érdekeit. Működésük eredménye az angol munkásság jólétének és műveltségének fokozódása. Az angol szervezeteiket igazán utólrini seholsem tudták.

Az államnak teendője e téren a munkaszervezést úgy szabályozni, hogy a munkás még a legnagyobb kénytelenségben se fogadhasson el olyan szerződést, mely reá nézve hátrányos volna. A munkaszervezés létrejöttét bizonyos törvényes korlátok közé kell szorítani, a melyek áthágása súlyos hátrányokat vonjon maga után. Csak így kerülhető ki a munkás és munkaadó közti folytonos harc. A törvényadta alapon azután tovább kell vinni az ügyet a szervezkedésnek, kisebb vagy nagyobb lépésekkel, de folytonosan előbbre haladva a boldogulás útján. Az államnak a teendője továbbá, hogy a gyárost oly munkabér fizetésére szorítsa, a melyből a munkásnak ne csak kereső napjaira legyen megélhetése, hanem akkor is, ha betegség, baleset, aggkor vagy rokkantság kiüti kezéből a szerszámot. Mivel azonban ezt a bért a gyáros nem adja meg, más-kép kell az államnak a feladatot megoldania. A megfelelő megoldások a kötelező balesetbiztosítás, a betegsegítő pénztárak s az aggkori és rokkantbiztosítás. Mindezen intézmények terheiben a munkásnak is némi részt kell vennie, mert az elsősorban az ő érdekében van. A terhek többi részét a vállalkozó viseli, vagy esetleg a vállalkozó és az állam. Nálunk ez intézmények közül csak a betegsegélyezés van meg, azonban remélhető, hogy rövid időn belül törvény fogja elrendelni a kötelező balesetbiztosítást s ezt követni fogja az aggkori és rokkantbiztosítás. Nagyszerűen van megvalósítva az utóbbi intézmény Németországban, a hol az állam a gyárosok és munkások befizetéseihez évente nagy összeggel hozzájárulván, hatalmas, milliókra rugó alapot teremtett az elaggott és megrokkant munkások segítésére.

Fontos még, hogy a bérhez tartozó egyéb szolgáltatások, különösen a lakás kellően megadassanak. Hogy a lakásügy terén különösen mi a teendő, azt egy előbbi alkalommal már kifejtettük. Szükséges továbbá, hogy a hol esetleg a gyárban történik az élelmezés, az élelmezés jóságát és méltányos árát hatósági ellenőrzés és beavatkozás biztosítsa.

Szükséges továbbá, hogy úgy a munkások jogainak megvédésére, mint a már felmerült sérelmek orvoslására testületeket alakítson a törvény az u. n. munkáskamarákat. Ezek egyenlő számban munkásokból és munkaadókból álló testületek, amelyek a munkás és a munkaadó között felmerült viták elintézésére vannak hivatva. A fennforgó ügyet vagy békés kiegyeztetéssel vagy ítélettel intézik el. Nálunk mostanában tervezik behozatalukat. Hogy azonban a sérelmet szenvedett munkásokat a bírói orvoslát utja se legyen elzárva, a nagyobb-részt szegénysorsu munkás részére biztosítva van az ingyenes jogvédelem, mert különben a ma még

nagyon drága jogszolgáltatáshoz nem igen folya-modhatnék.

Meg kell azután magától az államtól is kívánni, hogy a munkásra nehezedő közterhek súlyát is könnyítse. Az adózás terheinek könnyítése volna elsősorban a fogyasztási adók eltörlése, ezt azonban bármily jogosulatlanok is az adók és bármily súlyosan nyomják és épen a legszegényebb osztályokat, nem várhatjuk, mert a mai állam az ő óriási kiadásaira való tekintettel nem mond le erről a biztos jövedelmi forrásról. Hanem minden pénzügyi kockázat nélkül könnyíthet az állam a munkásság terhein a progressiv adózás behozatalával. Ez adórendszer alapelve az, hogy akinek nagyobb a vagyona az annak nagyobb százalékát is könnyebben adhatja oda a közterhekre mint az, akinek vagyona alig elég a megélhetésre, abból bármily keveset is. Ez adó behozatalával a szegényebb néposztály terhei lényegesen megkönnyebbülnének. Gondoskodjék még az állam egyebek között az otthon védelméről, azután tekintve azt a védtelen helyzetet, amelyben a munkásnők vannak: a női becsület hathatósabb védelméről.

Az állam munkásvédelmi tevékenységének olyannak kell lenni mint a jeruzsálemi templom-építőké volt, az állam egyik kezében legyen a törvény pallosa, a melylyel minden a munkásság jóléte és ezzel a társadalmi béke ellen intézett támadást visszaverjen, másik kezével pedig egyre építenie szilárdítania kell ezt a jólétet, mint a mai társadalom, a munka társadalmának alapját. Biztosítsa az állam a munka általános feltételeit, ne engedje a munkástól elvitatni tevékenységének eredményét s gondoskodjék arról, hogy földi pályájának végét nyugalomban tölthesse. Ha az állam ezt megtette, megoldotta a munkásvédelem nagy feladatait.

B. L.

Az alkoholkérdés a nemzetgazdaságban.

Írta: Dóczy Imre dr.

Mindenki előtt ismeretes, hogy a mértéktelen alkoholévezet mennyire káros. Az utolsó évtizedekben a tudomány világosan bebizonyította azt is, hogy az ugynevezett mértékletes szeszfogyasztás is megmérhetetlen kárt okoz, ugy az egyénnek, mint az egész társadalomnak. Elismert, nagyhirű tudósok egész sora kétségbevonhatatlan bizonyítékokkal igazolta, hogy már a mértékletes alkohol is súlyosan befolyásolja az egyén egészségét, a faj fejlődését, az egész emberiség szellemi, erkölcsi és gazdasági haladását. Mivel a szesz italnak mind mértékletes, mind mértéktelen élvezete általánosan el van terjedve és romboló hatása minden téren érvényesül, egészen természetes, hogy az alkoholkérdésnek nemzetgazdasági jelentősége is nagyfontosságú.

A szesz italra kiadott összeg improduktív és haszontalan kiadás s mivel a népesség legnagyobb része, mondható 90 százaléka, a kisemberekből, a munkásokból áll, az alkoholra fordított összeg ezek háztartását minden haszon nélkül aránytalanul megterheli. Az állam egyeseknek összeségéből áll, tehát az egyeseknek rossz gazdasági színvonalát leszállítja. Igen fontos statisztikai adatok mutatják, hogy a munkásosztály keresetének ötöd, negyed részét, sőt sok helyütt a felét adja ki szesz italra, tehát

jóval többet, mint lakásra és ételmezésre. Ennek következménye, hogy az életviszonyok rosszabbodnak, az alkohol rontja a kereset- és munkaképességet; szegénységet, nyomort szül. Amerikában és Angliában a hivatalos kimutatásokban a pauperizmus okai között 76—90 százalékkal, Németországban 56 százalékkal, Stokholmban 61 százalékkal szerepel az alkoholizmus.

Az alkoholizmus nemcsak közvetlenül rontja meg a nép jólétét és dönti az embereket nyomorba, hanem azzal is, hogy tönkreteszi az egészséget, elkorcsosítja az utódokat, okozója a büntetteknek. Az elmebetegnek mintegy 69 százaléknál az alkoholizmus szerepel, mint kórok, a büntetteknek pedig több, mint a felét alkohol hatása alatt követik el az emberek.

Az államnak nemcsak az okoz nagy kárt, hogy a szesz ital által egészségükben, gazdasági és erkölcsi épségükben megtámadott produktív munkára képes emberek millióit veszíti el, hanem azt is, hogy ezeknek legnagyobb részéről magának az államnak, vagy a társadalmi jótékonyágnak kell gondoskodnia. A szegényügy, lelenzügy, börtönök és fegyházak, kórházak és elmeegógyintézetek, epileptikusok, gyöngelméjűek és hülyék intézeteinek és a közrendnek föntartása mind oly kötelezettséget róznak az államra, amelyeknek teljesítését a legnagyobb részben az alkoholizmus teszi szükségessé. Vegyük mindehhez a munkaképesség csökkenését, a balesetek óriási számát, az élettartam rövidülését s világos lesz az a borzasztó kép, melyet az alkohol rombolása tár a figyelmes szemlélő elé. Egy angol parlamenti bizottság kiszámította, hogy egy évben az iszákosság folytán a munkaidőnek hatodrészevész el és ez a nemzetnek 50 millió font (1000 millió korona) veszteségét jelenti. Észak-Amerikában Everett miniszter szerint, a szesz italok fogyasztása a nemzetnek az 1860—1870. években 3 millárd (15.000 millió kor.) dollár direkt és 600 millió (3000 millió korona) dollár indirekt kiadást okozott, 300.000 emberéletet oltott ki, százezer gyermeket a szegényházba, százötvenezer embert a börtönbe juttatott, kétezer öngyilkosságnak volt oka, tüzvész révén tíz millió (50 millió kor.) dollár kárt okozott, kétezer asszonyt tett özvegyé és egy millió gyermeket árvává.

A kérdés megvilágításánál nem lehet figyelmen kívül hagyni azt az óriási összeget, melyet az egyes országok szesz italra kiadnak. Nagybritanniában a 70-es években évenként 136 millió fontot adtak ki szesz italra, míg kenyérre csak 70 milliót, lakásra ugyanennyit, iskolára pedig 11 milliót. Ezzel szemben az anti-alkoholista Svédországban szesz italra 80 millió koronát, kenyérre 160 milliót, oktatásra pedig 15 milliót adnak ki.

Az alkoholélvezet nemzetgazdasági kára abban is nyilvánul, hogy a népességtől óriási mennyiségű gabonát von el. Egy rossz termés valóságos nemzeti csapással ér föl és a nép mégis millárdokat érő gabonát fogyaszt el szesz ital alakjában, Németország például rozstermésének egytizenhatod, árpa-termésének hétharmad részét fordítja szesz- és serfőzésre s ugyanennyit hoznak be a célból külföldről; az összes szántóföldeknek egytizenötöd része van az alkoholtermelés szolgálatában. Ha a német flotta azt a parancsot kapná, hogy tizenegyszer vegyen föl teljes rozsrakományt és mind súlyoszsze el a tengerbe, akkor az egész ország joggal zudulna

föl ez örült pazarlás miatt. Nemzetgazdasági szempontból ez a veszteség azonban még mindig kisebb volna annál a 3¹/₄ milliárd márkánál, amelyet a német birodalom az alkohol ördögének áldoz, mert ebbe az összegbe még nincsen beszámítva az a súlyos kár, amelyet a szeszfogyasztás magával hoz. Kiszámították például, hogy míg a 19-ik században az összes európai háborúk 7¹/₂ millió emberéletet követeltek, addig az alkoholizmus csak az utolsó harmincz év alatt 7¹/₄ millió ember halálát okozta.

A gazdasági helyzet szempontjából kell megítélni azt a viszonyt is, amely az alkoholipar és a munkaszolgáltatás, illetőleg a munkabér között fönnáll. A statisztika bizonyossága szerint az alkoholipar az, mely a tőke befektetését véve alapul, a legkevesebb munkásnak ad kenyeret és a legrosszabb munkabérrel köti le a munkásokat, viszont azonban a legnagyobb nyereséggel jár. Klasszikus példa erre a következő. Az angol északkeleti vasutársaság 50 millió alaptőkével 38 ezer munkást foglalkoztat, munkabérre évenként 3¹/₂ milliót ad ki, nyeresége hatszázezer font; ezzel szemben a Guinness serfőző társaságnak alaptőkéje 14 millió font, tehát 3¹/₂-szer kisebb, munkásainak száma kétezer, 19-szer kevesebb, munkabérre százezer fontot ad ki, tehát 32¹/₂-szer kevesebbet, nyeresége azonban hatszázezer font, vagyis ötször annyi, mint amilyennek a vasutársaságéhoz arányítva szabad volna lennie.

Ha az alkoholra kiadott összeget egyéb cél-szerű és hasznos ipari, vagy mezőgazdasági célra fordítanák, legalább is öt millió emberrel több nyerne foglalkozást és ezzel meg volna könnyítve a munkanélküliség kérdésének megoldása is.

Mindezzel szemben leggyakrabban azt az ellenvetést hallani, hogy az állam nem mondhat le a szeszadó jövedelméből befolyó milliókról. A valóság pedig az, hogy minél jobbmódu a nép, annál nagyobb összeget fizet egyenes adóban és minél inkább áldoz az ivásnak, annál kisebb azok száma, akik egyenes adót fizethetnek. A józanul élő nép minden valószínűség szerint az állam egyéb indirekt (postai, vasuti stb.) jövedelmének fokozásával pótolná a szeszadót. Az alkoholizmus azonban — mint már említettük — az államnak annyi közvetlen kiadást okoz, hogy nagyon kétséges, vajjon ennek a levonása után marad-e a kincstárnak a szeszadóból haszna. Angliában a szeszadó az utolsó években 36 millió font volt s Gladstone, a nagy államférfiu mégis azt mondta, hogy az országra nagy áldás és szerencse volna, ha a nép tartózkodnék a szesz italától. Az állam jövedelmét az abstinenens mozgalomtól nem féltette, mert — ugymond — »józan népnél, amely keresetét nem dobja ki szesz italra, tudom, hogyan szerzek az államnak bevételt.«

Az alkoholizmus, szociális és gazdasági pusztítását tapasztalva, önként támad az a követelés, hogy az alkoholizmus elleni küzdelem ne csak a társadalom egészségügyi vagy etikai mozgalma legyen, hanem vállalja az állam is kötelezségeit s feladatait, melyek a kérdés megoldásában rá várnak. És éppen nemzetgazdasági szempontból kell az államnak részt vennie az alkoholfogyasztás csökkentését, megszüntetését célzó akcióban. Az államnak mely az egész nép jólétét van hivatva előmozdítani, nem szabad az alkolelles küzdelmet a társadalom magánügyének tekintenie és a harcot tisztán a társadalmi egyesületekre bizni. Csak az olyan állam lehet erős

és szilárd, amelynek testileg, szellemileg erős ép és egészséges polgárai vannak; de ez állapot megteremtéséhez mindenekelőtt ki kell küszöbölni mindazokat a tényezőket, amelyek a degenerációt, az erkölcsi és testi elfajulást elősegítik. És e téren nem is annyira egészségügyrendőri beavatkozásra van szükség, mint inkább egészséges szociális viszonyok létesítésére. Messzemenő munkásvédelem, a lakosság élelmészeti s lakásviszonyainak, a szegény- és árvaügynek helyes rendezése és munkásbiztosítás stb. lesznek azok a tényezők, amelyek egyéb direkt állami intézkedéseken kívül leginkább fognak hozzájárulni az alkoholvész csökkentéséhez. Mindez intézkedés kivételére és az egész állami beavatkozás helyes irányítására megfelelő hivatalos fórumot kell teremteni és az államgazdaságban az egészségügyi, kereskedelmi, gazdasági és adópolitikában egyképen érvényesülnie kell az alkohol elleni küzdelem elvének.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Andrássy Gyula gróf belügyminiszternek nagy jelentőségű rendelete érkezett le a székesfőváros hatóságához, a munkás- és cselédlakások egészségügyi viszonyának a javítása érdekében.

Köztudomás szerint, ugymond a miniszter, a fertőző betegségek legkönnyebben ott fejlődnek ki pusztító járványokká, ahol a közegészségi kellékek különben is hiányosak; a talaj rothadó anyagokkal fertőzött, az épületek és azok környéke tisztátalanok. A lakásviszonyok terén a javítás szüksége annál követelőbb alakban jelentkezik, minél jobban fölismeri a tudomány és az élet a lakás egészségügyi befolyását a tüdővész ellen való harcznak sikerrel megküzdésére. Hivatkozik a miniszter a régebbi belügyminiszteri rendeletekre, amelyek a lakásügyi állapotok javítását célozzák, s kötelezik a törvényhatóságokat, hogy a családi- és kaszárnyaszerű munkás-lakások javításáról a saját hatáskörükben gondoskodjanak. Itt-ott meg is történt, hogy erre vonatkozólag szabályrendeletet alkottak, azonban országszerte mégsem találtak a rendeletek a kellő visszhangra. A munkás- és cselédlakások a legtöbb helyen nem felelnek meg közegészségi és közérkölc-siségi követelményeknek. Amidőn látjuk, hogy mily nagy arányokban indult meg újabb időben a nyugati államokban ezen a téren a gondoskodás a humanizmus szolgálatában: fokozott erővel kell nekünk is törekednünk a hiányok pótlására. Az 1876: XIV. t.-cz. megadja a fölhatalmazást a törvényhatóságnak arra, hogy a munkás- és cselédlakások egészségi állapotán javítson. A miniszter kijelenti, hogy az említett törvényre támaszkodva, szükségesnek lát egy főirányelvet kijelölni, amelyet a munkás- és cselédlakásügy rendezésénél föltétlenül szem előtt

kell tartani, és ez az, hogy minden egyes alkalmazott részére, akinek családja van, legalább egy-egy szobás, ablakkal ellátott, egészséges lakás biztosítsák. A miniszter a törvényhatóságra bizza, hogy ennek az elvi követelmények az életbeléptetését, a méltányosság szemmeltartása mellett, a lehető legrövidebb, de legfőbb tiz évre terjedő határidőhöz kösse. Az alkotásra váró szabályrendelet keretében, a zsufoltság fogalmát is meg kell határozni, hogy ez a törvényhatóság tisztviselői előtt zsinórmértékül szolgálhasson. Zsufoltnak nevezhető az a lakóhelyiség, amely nem olyan ürtartalmu, hogy egy felnőtt lakó számára tiz köbméter levegőteret és négy négyszög méter felületet juttasson. Felhívja a miniszter a törvényhatóságot, hogy mindezeknek a figyelembevételével, sürgős kötelességének tartsa szabályrendelet alkotását. Ha pedig már birna ilyen tárgyú szabályrendelettel, intézkedjék, hogy ennek ebben a szellemben való átdolgozása megtörténjék. Felhívja végül a hatóságot, hogy a közegeit a lakás-egészségügy terén tapasztalható rendellenes állapotok megszüntetésére és felügyeletre a legerélyesebben utasítsa. A miniszter az intézkedéseket minél előbb elvárja.

Hogy alszik a nyul? Nemcsak a természet-tudósokat, hanem a laikust is érdekli e kérdés, hogyan alszik a nyul? Már abból is kitetszik, hogy Xenofontól Linnéig csaknem minden természettudós foglalkozott a különben nem oly fontos kérdéssel. Hogy egyáltalán oly nehezen oldható meg e kérdés, ez onnan van, mert a nyul nem igen szokott addig várni, a míg közléről megszemléli őt valaki alvásában, rendkívül éles hallása lévén, elillan, a mint ember lépésének neszt vesz. Dahl tanár, egy jeles német tudós most azt állítja, hogy azért sem lehetett eddig pontosan megállapítani, mert a nyul, ha rejtett helyen van, nem mozdul és ilyenkor fél, hát lezárja szemét, és azt hiszik, hogy alszik, pedig nagyon is figyel. A nyul különben nem vak akkor sem, a mikor születik, ellentétben a hozzá nagyon is rokon tengeri malaccczal, de azért kétségen fölül a nyul csak félig nyitott szemmel alszik. Ha tehát azt mondja a példaszó, úgy alszik, akár a nyul, akkor nem azt kell értenünk, hogy nyitott szemmel alszik, hanem csak nagyon ébren.

A japán vasutakon a III. osztályu kocsik ablaküvegein egy hosszú fehér festékvonal látható. Ez azért van, mivel sok ezer japán benszülött csakis papiros falakhoz és ablakokhoz lévén szokva, az üveget nem ismeri s így az ablaknak rendesen fejjel megy neki. Így aztán sokáig majd minden vonatról néhány utast a kórházba kellett szállítani, kik fejüket a papirosnak vélt ablaküvegen súlyosan megsebesítették. A fehér festékvonal most intőjelül szolgál.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító Temesváron

Mag-, növény-, rózsá-, fák- stb. nagytenyészet.

(Tenyészetület: 62 hold = 73 hektár.)

Magvakkból és virághagymákból a legjobbat.

A legnemesebb gyümölcs-, dísz- és sorfákat.

A legszebb fenyőféléket és cserjéket.

Képletekkel bőven ellátott leíró katalógusok ingyen.

Postaszállítmányok magvakkal 5 kor. felül bérmentve.

Minden egyes szállítmányhoz „Mühle tanácsadója a kertmívelésben”, a legjobb kertészeti kézikönyv ingyen mellékeltek.

Megtámadhatatlan
kötvény.

50% nyereség-
részesezés.

„Dordrecht“

ÉLETBIZTOSÍTÓ-TÁRSASÁG

Engedélyezve az 1873. évi november 10-én 21. sz. a. kelt királyi
dekretummal.

Részvénytőke 4,000.000 korona.

Magyarországi fiók :

Budapest, V., Marokkói-utcza 3.

Igazgató :

Robitsek Henrik Ferencz.

A „Dordrecht“ az egyedüli társaság,
mely törvényesen kötelezte magát,
hogy
magyarországi üzletének díjtartalékait
magyar értékekben helyezi el.

REFERENCZIÁK :

Magyar általános hitelbank,
Pesti magy. kereskedelmi bank
Budapesten.

Kedvező feltételek.

Jutányos díjak.